

ДОВІДКА
про Національну академію наук України
(станом на 01.01.2016 р.)

Національна академія наук України заснована 27 листопада 1918 року у м. Києві. Її першим президентом був видатний учений із світовим ім'ям В.І. Вернадський.

Статус. Національна академія наук України (НАН України, Академія) згідно з чинним законодавством є вищою науковою самоврядною організацією України, що заснована на державній власності. Самоврядність Академії полягає у самостійному визначенні тематики досліджень та форм їх організації й проведення, формуванні своєї структури, вирішенні науково-організаційних, господарських, кадрових питань, здійсненні міжнародних наукових зв'язків, виборності та колегіальності органів управління. Академія об'єднує дійсних членів, членів-кореспондентів та іноземних членів, усіх науковців її установ, організовує і здійснює фундаментальні та прикладні наукові дослідження з найважливіших проблем природничих, технічних, суспільних і гуманітарних наук.

Органи управління. Найвищим органом самоврядування НАН України є Загальні збори, що складаються з дійсних членів (академіків) та членів-кореспондентів. У сесіях Загальних зборів (крім питань, пов'язаних з виборами дійсних членів, членів-кореспондентів та іноземних членів НАН України) беруть участь з правом ухвального голосу наукові працівники, делеговані трудовими колективами наукових установ Академії, з правом дорадчого голосу - іноземні члени, керівники наукових установ Академії та представники наукової громадськості.

У період між сесіями Загальних зборів керівництво роботою Академії здійснює Президія НАН України, яка обирається Загальними зборами строком на 5 років. До складу Президії НАН України, вибори якої відбулися у квітні 2015 року, входять 32 особи, в тому числі президент, п'ять віце-президентів, головний учений секретар, 14 академіків-секретарів відділень, 11 членів. У засіданнях Президії також беруть участь з правом дорадчого голосу 4 виконуючих обов'язки членів Президії та 16 радників Президії НАН України.

Структура. В НАН України функціонують 3 секції (фізико-технічних і математичних наук; хімічних і біологічних наук; суспільних і гуманітарних наук), що об'єднують 14 відділень наук: математики; інформатики; механіки; фізики та астрономії; наук про Землю; фізико-технічних проблем матеріалознавства; фізико-технічних проблем енергетики; ядерної фізики та енергетики; хімії; біохімії, фізіології і молекулярної біології; загальної біології; економіки; історії, філософії та права; літератури, мови та мистецтвознавства.

В Академії діють 5 регіональних наукових центрів подвійного з Міністерством освіти і науки України підпорядкування: Донецький (м.Краматорськ, Донецька область), Західний (м.Львів), Південний (м.Одеса), Північно-східний (м.Харків), Придніпровський (м.Дніпропетровськ) та Інноваційний центр по м.Києву. Статутна діяльність Кримського наукового центру та його фінансування з бюджету НАН України призупинені в 2014 році.

Основною ланкою структури НАН України є науково-дослідні інститути та прирівняні до них наукові установи. В структурі НАН України діють національні заклади - Національна бібліотека України ім. В.І.Вернадського, Національний науковий центр «Харківський фізико-технічний інститут», Національний історико-археологічний заповідник «Ольвія», Національний ботанічний сад ім. М.М.Гришка, Національний дендрологічний парк «Софіївка», Національний науково-природничий музей, Львівська національна наукова бібліотека України ім. В.Стефаника, Національний центр «Мала академія наук України» МОН України та НАН України.

До структури НАН України входять також організації дослідно-виробничої бази (дослідні підприємства, конструкторсько-технологічні організації, обчислювальні центри).

Всього на цей час в НАН України діють 168 наукових установ та 46 організацій дослідно-виробничої бази.

Співробітництво з освітніми установами. У 2015 р. укладено близько 200 договорів з вищими навчальними закладами про співробітництво, проходження виробничої та переддипломної практики студентів тощо. Розроблялося майже 200 спільних наукових проєктів. Мережа спільних з освітянами науково-навчальних структур (понад 250 комплексів, центрів, лабораторій, філій кафедр тощо) дозволяє широко використовувати потенціал НАН України для підготовки фахівців високої кваліфікації для потреб вищої школи та НАН України. Близько 1300 науковців Академії (з них кожний десятий академік або член-кореспондент НАН України) читали навчальні курси, цикли лекцій з актуальних напрямів науки. У 2015 р. близько 280 науковців-освітян захистили у спеціалізованих вчених радах наукових установ НАН України дисертаційні роботи на здобуття вченого ступеня доктора наук та кандидата наук. Понад 1200 студентів виконували дипломні роботи під керівництвом провідних вчених НАН України. Побачили світ близько 100 монографій, підготовлених у творчій співпраці з освітянами.

Координація наукових досліджень. Значний внесок в реалізацію цього важливого напрямку діяльності Академії здійснюють Міжвідомча рада з координації фундаментальних досліджень, Рада президентів академій наук України, Експертна рада з питань оцінювання тем фундаментальних науково-дослідних робіт при НАН України. Робота цих органів сприяє розробленню та реалізації узгодженої наукової політики, підготовці та внесенню у владні структури пропозицій з вдосконалення нормативно-правової бази функціонування наукової сфери, матеріально-технічної і фінансової підтримки досліджень, поліпшення кадрового забезпечення.

Науково-координаційну роботу з окремих актуальних наукових напрямів і проблем проводять громадські наукові об'єднання НАН України. Нині в НАН України працює 75 наукових рад, 19 комітетів, 15 комісій, 24 наукових товариства. Їх зусилля зосереджено на питаннях координації перспективних наукових досліджень, підготовці пропозицій та аналітичних матеріалів для державних органів влади, організації та проведенні наукових читань, конференцій, семінарів, симпозіумів.

Впровадження наукових розробок, інноваційна діяльність. Науковими установами НАН України в 2015 році впроваджено в різні галузі економіки України понад 1150 новітніх розробок, серед яких передові технології, у тому числі інформаційні, машини, устаткування, матеріали, автоматизовані комплекси і системи, програмні продукти, бази даних і бази знань, сорти рослин, методичні рекомендації та методики, стандарти.

Установами Академії укладено 20 ліцензійних договорів в Україні й за кордоном, отримано 576 патенти на винаходи і корисні моделі. Успішно виконано 40 науково-технічних інноваційних проєктів, які були відібрані за конкурсом на початку року.

Виконувались завдання державної цільової науково-технічної програми: «Державна цільова науково-технічна програма розроблення і створення сенсорних наукоємних продуктів на 2008-2017 роки», державним замовником якої визначено НАН України.

В рамках зовнішньоекономічної діяльності установи Академії в 2015 році реалізували близько 160 контрактів з корпораціями, компаніями, підприємствами, центрами більше 20 високорозвинених країн світу. Були здійснені поставки науково-технічної продукції, трансфер технологій, науково-технологічні послуги на загальну суму понад 92,9 млн. грн.

Наукові розробки НАН України були представлені на 8 крупних виставкових заходах, зокрема на міжнародній сільськогосподарській виставці «Зернові технології 2015», Українському форумі інноваційних технологій Innotech Ukraine, міжнародній виставці охорони здоров'я «MEDICAEXPO-2015», IX Всеукраїнському фестивалі науки, міжнародних

спеціалізованих виставках: «HI-TECH EXPO. Високі технології», «PHARMA Tech Expo» та LABComplex, міжнародній виставці «БЕЗПЕКА 2015».

Науково-експертна діяльність. Одними з основних завдань Академії, як вищої наукової організації країни, є підготовка наукових оцінок і прогнозів суспільно-політичного, соціально-економічного і культурного розвитку держави, її економічного стану, розроблення відповідних пропозицій і рекомендацій з цих питань, участь у формуванні державної політики у сфері наукової та науково-технічної діяльності.

У 2015 році установами НАН України на замовлення різних органів державної влади було надано понад 2000 експертних висновків (зауважень, погоджень, коментарів тощо) до нормативно-правових актів і програмних документів, а також інформаційно-аналітичних матеріалів (наукових оцінок, прогнозів, пропозицій і рекомендацій) з різних питань суспільного розвитку. Значний обсяг експертної роботи виконувався фахівцями Академії, включеними до складу науково-експертних, консультаційних рад, комісій, створених при державних органах для попереднього розгляду та надання наукових висновків з різних питань їх діяльності.

НАН України на регулярній основі здійснює оцінку тематики фундаментальних досліджень наукових установ країни, що виконується за кошти державного бюджету України. Протягом 2015 року було розглянуто 1752 науково-дослідні роботи восьми головних розпорядників бюджетних коштів, по кожній з яких надано відповідний експертний висновок щодо доцільності її фінансування з державного бюджету.

Видавнича діяльність. У структурі Академії працюють два видавництва: ДП «НВП «Видавництво «Наукова думка» НАН України» і Видавничий дім «Академперіодика» НАН України, на які припадає біля 7 % щорічної книжкової продукції Академії. Звітнього року видавництво «Наукова думка» випустило у світ 20 назв наукових монографій, підготовлених працівниками НАН України, загальним обсягом понад 400 обліково-видавничих аркушів.

У ВД «Академперіодика» видано 262 випуски академічних журналів загальним тиражем понад 46,8 тис. примірників та обсягом понад 3,0 тисячі обл.-вид. арк. Зокрема, 195 чисел 33 видань за Програмою підтримки журналів НАН України, серед яких єдиний академічний науково-популярний журнал «Світогляд». Також ВД «Академперіодика» випустив 7 назв наукових монографій сукупним обсягом понад 152,0 обл.-вид. арк.

Протягом 2015 р. установами НАН України видано 404 назв наукових монографій, 154 назви збірників наукових праць, 105 навчальних видань і 245 довідкових та науково-популярних. Загальна кількість статей у періодичних виданнях становить 21,25 тисяч, з них понад 16,6 тисяч (біля 78 %) – у фахових вітчизняних і зарубіжних виданнях. За кордоном опубліковано 81 (20 %) наукову книгу та понад 5,5 тисяч статей у періодичних виданнях.

Поточні праці науковців у 2015 році було опубліковано у 85 наукових журналах НАН України, а також у збірниках наукових праць, інших періодичних і серійних книжкових виданнях. 20 наукових журналів НАН України перекладали і видавали англійською зарубіжні видавці, ще 10 журналів англійською мовою в Україні видають академічні наукові установи власними силами.

Міжнародне наукове співробітництво здійснюється здійснюється в рамках 120 чинних угод, укладених НАН України з академіями, державними установами, науковими організаціями, освітніми закладами, фірмами та промисловими компаніями близько 50 країн світу, серед яких країни Європи, Америки, Азії, Африки. Загалом у реалізації різних форм міжнародної співпраці бере участь понад 130 установ Академії.

НАН України представляє Україну у близько 40 міжнародних організаціях, зокрема Міжнародній асоціації академій наук (МААН), Міжнародному союзу академій гуманітарних та соціальних наук (ІУА), Всеєвропейській федерації академій наук (ALLEA), Міжнародному комітеті з космічних досліджень (COSPAR) та бере активну участь у діяльності міжнародних

наукових об'єднань та центрів: Міжнародному інституті прикладного системного аналізу (IASA), Європейській науковій асоціації геофізичних досліджень (EISCAT), Європейської організації ядерних досліджень (CERN), Об'єднаному інституті ядерних досліджень (ОІЯД), Стратегічній групі ЮНЕСКО-МАБ з розробки Стратегії цієї програми на найближче десятиліття тощо. По кожному зі згаданих напрямів працюють окремі наукові колективи.

Вчені НАН України є активними учасниками міжнародних наукових програм, Європейської комісії ЮНЕСКО, DFG, CRDF, УНТЦ, MAGATE, NATO. За грантами цих організацій, здобутих на конкурсній основі, реалізуються щорічно понад 400 дослідницьких, координаційних та підтримуючих науковий обмін проектів. Розширюються зв'язки з країнами ЄС та організаціями Європейської комісії, зокрема в рамках участі в програмі ЄС з досліджень та інновацій «Горизонт 2020». Опрацьовуються нові формати взаємодії в програмі ЄВРАТОМ. В рамках співпраці з Об'єднаним дослідницьким центром Єврокомісії Академія визначена головною організацією з наукового супроводу реалізації Стратегії ЄС для Дунайського регіону на території України і проводить відповідну роботу через свої комплексні наукові програми та проекти ЄС, зокрема в рамках проекту РП 7 «Danube-INCO.NET».

В рамках програм обміну науковцями НАН України щорічно виконуються понад 150 двосторонніх проектів за узгодженими переліками з Австрійською академією наук, Болгарською академією наук, Польською академією наук, Академією наук Чеської Республіки, Словацькою академією наук, Національним Центром наукових досліджень (CNRS) Франції, Сербською академією наук і мистецтв, Угорською академією наук, Румунською академією, Чорногорською академією наук і мистецтв та Радою з науково-технічних досліджень Туреччини з передбаченим обміном ученими за квотами, обумовленими відповідними угодами.

На конкурсній основі разом з міжнародними та закордонними організаціями протягом останніх років щорічно проводяться спільні конкурси наукових проектів. Прикладами такої взаємодії є співпраця з Українським науково-технологічним центром за програмою «Цільові дослідження та розвиваючі ініціативи», Національним центром наукових досліджень (CNRS) Франції, Національною академією наук Білорусі. У 2015 році на основі паритетного фінансування виконувалося понад 100 двосторонніх наукових проектів.

Активно розвивається науково-технічне співробітництво з установами та організаціями Китайської Народної Республіки, яке має тенденцію до подальшого розширення в частині комерціалізації науково-технічних розробок та технологій, створених ученими Академії. На сьогодні п'ята частина всіх установ НАН України плідно співпрацює з більш ніж 75 китайськими партнерами в межах як двосторонніх рамкових угод НАН України, так і прямих міжінститутських контактів.

Кадрове забезпечення. Загальна кількість працюючих в НАН України за станом на 01.01.2016 складала 37447 чол., в тому числі 18346 наукових працівників. Серед них 2530 докторів наук та 7603 кандидатів наук. Середній вік наукових працівників становив 51,3 року, докторів наук – 63,8 року, кандидатів наук - 50,0 року.

Персональний склад. За станом на 23.02.2016 до складу НАН України входять 197 дійсних членів (академіків), 379 члени-кореспонденти та 104 іноземних члени.